

שבט התשס"ח

בס"ד

"וישמע יתרו כהן מדין" לפרשת יתרו

גם כאשר שולח יתרו להודיע למשה על בואו למחנה ישראל הוא מדגיש שהוא בא עם אישתו של משה ועם שני בניה.

כלומר, מסיפורנו מתברר למפרע כי בכל עת פעילותו של משה במצרים ועד לזמן ההתרחשות בסיפורנו (שהוא לכל המוקדם לאחר מלחמת עמלק), היו אשתו ובניו של משה מצויים במדין בבית יתרו.

דבר זה לכאורה עומד בניגוד למשתמע בפרשת שמות (ד', כ) מסיפור שיבת משה ממדין למצרים:

2. שמות פרק ד', כ'

ויקח משה את אשתו ואת בניו וירכבם על החמור וישב ארצה מצרים.

לפרשנים פתרונות שונים כיצד לגשר על הפער הזה שבין שני הסיפורים.

רש"י בפירושו למקומו (י"ח, ב) בד"ה אחר שלוחיה הלך בעקבות המכילתא, ומפרש:

3. רש"י

כשאמר לו הקב"ה במדין: "לך שוב מצרים", ויקח משה את אשתו ואת בניו... וגומר, ויצא אהרן לקראתו ויפגשוהו בהר האלהים (ד', כז), אמר לו: מי הם הללו? אמר לו: זו היא אשתי שנשאתי במדין ואלו בניי. אמר לו: והיכן אתה מוליכן? אמר לו: למצרים. אמר לו: על הראשונים אנו מצטערים, ואתה בא להוסיף עליהם? אמר לה: לכי לבית אביך. נטלה שני בניה והלכה לה.

ראב"ע בפירושו (הארוך) לשמות (ד', כ') מקדים את שובה של ציפורה ובניה למדין לאחר מילת בנו של משה (ולפני הפגישה עם אהרן), ואף מוצא לכך אחיזה בסיפור התורה:

4. ראב"ע

וחשב להוליך אשתו ובניו למצרים, ושיצאו יחדיו עם ישראל. ולא הייתה עצה נכונה, כי הוא בא להוציא ישראל, והם יראו שבא עם אשתו ועם בניו לגור שם... וטעם "וישב ארצה מצרים" כי הוא לבדו שב, כי כאשר פגש השם את משה, נימול אליעזר, ובהתרפאו שבה ציפורה עם בניה אל אביה, ומשה הניחם ושב למצרים.

ורמב"ן שם מבאר את דבריו, מדוע אחר מילת אליעזר היה על ציפורה לשוב אל בית אביה:

5. הרמב"ן

וייתכן זה כי בעבור שנימול אליעזר לא היה יכול להביאו

בואו של יתרו למחנה ישראל

פרשת יתרו, פותחת בבואו של יתרו למחנה ישראל, כאשר פרק י"ח העוסק ביתרו למחנה ישראל מתחלק לשני חלקים:

- חלק א' – פסוקים א-י"ב עוסק בבואו של יתרו למחנה ישראל, ובקבלת הפנים שעורך לו משה
 - חלק ב' – פסוקים י"ג-כ"ז עוסק בעצתו של יתרו למשה לגבי מבנה המערכת השיפוטית
- בשעור זה נרצה לעסוק במבנה חלקו הראשון של פרק י"ח ומה אנו יכולים ללמוד ממנו.

1. שמות פרק י"ח

א וישמע יתרו כהן מדין, חתן משה, את כל-אשר עשה אלהים למשה, ולישראל עמו: כי-הוציא יהוה את-ישׂראל, ממצרים. **ב** ויקח, יתרו חתן משה, את-צפורה, אשת משה-אחר, שלוחיה. **ג** ואת, שני בניה: אשר שם האחד, גרשם-כי-אמר, גר הייתי בארץ נכריה. **ד** ושם האחד, אליעזר--כי-אלהי אבי בעזרי, ויצלני מחרב פרעה. **ה** ויבא יתרו חתן משה, ובניו ואשתו--אל-משה: אל-המדבר, אשר-הוא חנה שם--הר האלהים. **ו** ויאמר, אל-משה, אני חתנת יתרו, בא אליך; ואשתך--ושני בניה, עמה.

ז ויצא משה לקראת חתנו, וישתחו וישק-לו, וישאלו איש-לרעהו, לשלום; ויבאו, האהלה. **ח** ויספר משה, לחתנו, את כל-אשר עשה יהוה לפרעה ולמצרים, על אודת ישׂראל: את כל-התלאה אשר מצאתם בדרך, ויצלם יהוה. **ט** ויחד יתרו--על כל-הטובה, אשר-עשה יהוה לישראל: אשר הצילו, מיד מצרים. **י** ויאמר, יתרו, ברוך יהוה, אשר הציל אתכם מיד מצרים ומיד פרעה: אשר הציל את-העם, מתחת יד-מצרים. **יא** עתה ידעתי, כי-גדול יהוה מכל-האלהים: כי בדבר, אשר זדו עליהם. **יב** ויקח יתרו חתן משה, עלה וזבחים--לאלהים; ויבא אהרן וכל זקני ישׂראל, לאכל-לחם עם-חתן משה--לפני האלהים.

מדוע חזרה ציפורה ובניה למדין

לפני שנעסק במטרת בואו של יתרו למחנה ישראל, נרצה להתמקד בפסוקים ב-ו. פסוקים אלו מספרים לנו שיתרו בא למחנה ישראל עם ציפורה אשת משה ועם שני בניו של משה, וזאת אגב הפעם הראשונה שאנו שומעים על שמו של בנו השני של משה.

לסיכום תחילת הפרשה מלמדת אותנו כי לאחר תקופת פירוד ממושכת שנפרד משה מאשתו ומבניו בעת שניהל את המאבק בפרעה ובעת היציאה ממצרים, יוזם יתרו איחוד של משפחת משה (ראוי לשים לב שהיוזמה לאיחוד זה היא של יתרו ולא של משה).

בין המחצית הראשונה של הסיפור לבין מחציתו השנייה (על פי הרב אלחנן סמט)

בעקבותיו של הרב אלחנן סמט, נרצה לנתח את סיפור בואו של יתרו למחנה ישראל על ידי חלוקתו לשתי מחציות שוות פחות או יותר באורכן;

- מחציתו הראשונה, פסוקים א'-ו', עוסקת בהכנותיו של יתרו לקראת המפגש. תחילתה במדין והמשכה בדרך ממדין למחנה ישראל. (אף פסוק ו' ויאמר אל משה..." קדם למפגש, כמו שמוכח מפסוק ז', שרק בו מתואר המפגש בפועל בין השניים. ועל כן פירשו חז"ל במכילתא כי 'אמירתו' של יתרו הייתה באמצעות שליח או איגרת)
- המחצית השנייה, פסוקים ז'-יב, מתארת את המפגש עצמו, תחילה עם משה ואחר כך עם אהרן וכל זקני ישראל. מקום ההתרחשות של מחצית זו הוא במחנה ישראל, החונה סמוך להר הא-לוהים. החלוקה לשתי מחציות שוות מנומקת אפוא הן מצד התוכן והן מצד ממד המקום של הסיפור.

נרשום עתה את עיקרו של הסיפור בדרך אשר תבליט את חלוקתו, וכן את השווה והשונה בין שני חלקיו:

בדרך עד שיתחזק הילד, ולא רצה לעכב את שליחותו של הקב"ה, ולכן עזבם במלון וציווה אותה לשוב אל בית אביה בהתרפאו. וזהו שנאמר (י"ח, כ) "אחר שלחיה".

לפי זה נוכל לפרש (והדברים עולים מתוך פירושו של ראב"ע), כי פרשת פגישתו של משה עם המלאך, שהביאה לידי מילת בנו אליעזר, נועדה לרמוז למשה כי טעה בלקיחתו עמו את אשתו ואת בניו למצרים, וכי עליו להשיבם למדין.

שכן מה טעם נמנע משה מלמול את בנו (שנולד לו ימים אחדים טרם צאתו ממדין)?

ודאי "...בעבור כי היה דבר המלך נחוץ לא מל אותו" (רמב"ן).

אמור מעתה, כי משנרמו למשה כי בנו חייב בכל זאת במילה המחייבת מטבעה עיכוב של ימים אחדים עד שיתרפא הילד - וזאת על אף היות "דבר המלך נחוץ", נרמו לו בעצם כי אין לו לקחת את בנו זה ואת אמו עמו למצרים.

הרמב"ן עצמו מציע בפירושו שם פירוש נוסף, שלפיו שובם של ציפורה ובניה למדין דווקא מתאחר ממה שפירשו רש"י וראב"ע, וגם טעמו משתנה:

...גם אפשר שהלכו (- משה ומשפחתו) למצרים, וכאשר נתעכבו שם נכספה (- ציפורה) אל אביה, ושילחה עם הבנים. וזה טעם "אחר שלחיה" - כי פחד יתרו שמא היה דעתו לגרש אותה.

ויתכן שמכיוון שציפורה ובניה אינם מצויים עם משה במצרים, לכן הם גם לא מוזכרים בפרוט בית לוי המופיע בשמות פרק ו' בו אנו קוראים:

6. שמות פרק ו'

טז וְאֵלֶּה שְׁמוֹת בְּנֵי-לֵוִי, לְתֹלְדֹתָם--גֵּרְשֹׁן, וְיִקְהָת וּמְרָרִי; וְשִׁנִּי חַיִּי לֵוִי, שֶׁבַע וְשְׁלֹשִׁים וּמֵאֵת שָׁנָה. יז בְּנֵי גֵרְשֹׁן לְבָנֵי וְשִׁמְעִי, לְמִשְׁפַּחְתָּם. יח וּבְנֵי קֵהָת--עֲמָרָם וְיִצְהָר, וְחִבְרֹן וְעִזִּיאֵל; וְשִׁנִּי חַיִּי קֵהָת, שְׁלֹשׁ וְשְׁלֹשִׁים וּמֵאֵת שָׁנָה .. כ וְיִקְחַ עֲמָרָם אֶת-יֹכְבֵד דֹּדָתוֹ, לֹא לְאִשָּׁה, וַתֵּלֶד לוֹ, אֶת-אֶהֱרֹן וְאֶת-מֹשֶׁה; וְשִׁנִּי חַיִּי עֲמָרָם, שֶׁבַע וְשְׁלֹשִׁים וּמֵאֵת שָׁנָה. ... כג וְיִקְחַ אֶהֱרֹן אֶת-אֵלִישֶׁבַע בַּת-עַמִּינָדָב, אֶחָת נַחֲשׁוֹן--לוֹ לְאִשָּׁה; וַתֵּלֶד לוֹ, אֶת-נָדָב וְאֶת-אֲבִיהוּא, אֶת-אֶלְעָזָר, וְאֶת-אִיתָמָר. ... כה וְאֶלְעָזָר בֶּן-אֶהֱרֹן לָקַח-לוֹ מִבְּנוֹת פּוּטִיאֵל, לוֹ לְאִשָּׁה, וַתֵּלֶד לוֹ, אֶת-פִּינְחָס; אֵלֶּה, רְאשֵׁי אֲבוֹת הַלְוִיִּם--לְמִשְׁפַּחְתָּם. כו הוּא אֶהֱרֹן, וּמֹשֶׁה--אֲשֶׁר אָמַר יְהוָה, לָהֶם, הוֹצִיאוּ אֶת-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם, עַל-צַבְאוֹתָם. כז הֵם, הַמְדַבְּרִים אֶל-פְּרֹעֹה מֶלֶךְ-מִצְרַיִם, לְהוֹצִיא אֶת-בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל, מִמִּצְרַיִם; הוּא מֹשֶׁה, וְאֶהֱרֹן.

כלומר בניגוד לפרוט הרב לגבי משפחתו של אהרון, אנו לא שומעים דבר וחצי דבר על משפחתו של משה.

ניתוח המחציות – ע"פ הרב סמט

את כל אשר עשה א-להים למשה ולישראל עמו כי הוציא ה' את ישראל ממצרים.	<u>חתן משה</u>	(א) <u>וישמע יתרו</u> כהן מדין
את צפרה אשת משה אחר שלוחיה. (ג) ואת שני בניה אשר שם האחד גרשם כי אמר גר הייתי בארץ נכריה. (ד) ושם האחד אליעזר כי א-להי אבי בעזרי ויצלני מחרב פרעה.	<u>חתן משה</u>	(ב) <u>ויקח יתרו</u>
ובניו ואשתו אל משה, אל המדבר אשר הוא חנה שם, הר הא-להים	<u>חתן משה</u>	(ה) <u>ויבא יתרו</u>
בא אליך, ואשתך ושני בניה עמה	<u>חתנד יתרו</u>	(ו) <u>ויאמר אל משה</u> אני
וישתחו וישק לו וישאלו איש לרעהו לשלום ויבאו האהלה	<u>לקראת חתנו</u>	(ז) <u>ויצא משה</u>
את כל אשר עשה ה' לפרעה ולמצרים על אודת ישראל, את כל התלאה אשר מצאתם בדרך ויצלם ה'.	<u>לחתנו</u>	(ח) <u>ויספר משה</u>
על כל הטובה אשר עשה ה' לישראל, אשר הצילו מיד מצרים		(ט) <u>ויחד יתרו</u>
ברוך ה' אשר הציל אתכם מיד מצרים ומיד פרעה אשר הציל את העם מתחת יד מצרים. (יא) עתה ידעתי כי גדול ה' מכל האלהים, כי בדבר אשר זדו עליהם. עלה זבחים לא-להים		(י) <u>ויאמר יתרו</u>
עולות זבחים	<u>חתן משה</u>	(יב) <u>ויקח יתרו</u>
לפני הא-להים	<u>חתן משה</u>	<u>ויבא אהרן וכל זקני ישראל לאכל לחם עם</u>

ידועים לנו מתיאור הולדתו (ב', כב):

7. שמות פרק ב'

(כב) ותלד בן ויקרא את שמו גרשם כי אמר גר הייתי בארץ נכריה:

ואילו שמו של אליעזר ונימוק שמו האמורים בפסוק ד אמנם לא נודעו לנו אלא כאן (ועל הולדתו לא שמענו מעולם), אך **האם זה המקום להודיענו על כך?** האם לא היה ראוי לפרש דבר זה במקומו הראוי מבחינת זמן ההתרחשות - בתיאור שהייתו של משה במדין, בטרם הלך למלא את שליחותו במצרים?

לעומת זאת במחצית השנייה, אשת משה ובניו אינם נזכרים כלל, כאילו נשכחו מלב, וכאילו לא היו במוקד עשייתו של יתרו קודם לכן.

מי המצוי במוקד המחצית השנייה? יתרו עצמו, הן כמושא לפעולותיהם של האישים האחרים בסיפור, והן כנושאן של כמה פעולות שהוא עצמו פועל.

אולם יתרו עצמו הרי העמיד קודם לכן במרכז עשייתו את בתו ואת שני נכדיו. כיצד נעלמו הללו מתודעתו וממעשיו?

הבדל זה שעמדנו עליו מעורר את השאלה למה מכוונים צמדי הפעלים הזהים שהצבענו עליהם.

(ב) ויקח יתרו חתן משה את צפרה אשת משה אחר שלוחיה ואת שני בניה...
(יב) ויקח יתרו חתן משה עלה זבחים לא-להים.

(ו) ויאמר אל משה: אני חתנד יתרו בא אליך, ואשתך ושני בניה עמה.

(י) ויאמר יתרו: ברוך ה' אשר הציל אתכם מיד מצרים...

(ה) ויבא יתרו חתן משה ובניו ואשתו אל משה...

(יב) ויבא אהרן וכל זקני ישראל לאכל לחם עם חתן משה לפני הא-להים.

הבלטנו את המבנה הפנימי של כל אחת מן המחציות באמצעות הדגשה של הנושא של כל אחד מן המשפטים המרכיבים אותה, וכן של הפועל המציין את עיקר עשייתו באותו משפט.

ניתן לראות שקיים קשר אמיץ בין הפעלים של שתי המחציות:

- כנגד "ויבא יתרו חתן משה... אל משה" פותחת המחצית השנייה ב"ויצא משה לקראת חתנו".
 - כנגד "וישמע יתרו" שבראש המחצית הראשונה, נאמר בהמשכה של השנייה "ויספר משה לחתנו", וקיים דמיון בין מה שמע למה שסופר לו.
 - המילים "ויקח יתרו חתן משה" חוזרות הן במחצית הראשונה (פסוק ב) והן בשנייה (פסוק יב), וכך גם הפועל "ויאמר" כמתייחס ליתרו (פסוק ו פסוק ז).
- הערה: גם הפועל "ויבא" מופיע בשתי המחציות, אולם הוא אינו מתייחס לאותו פועל בשתייהן.

ה"מקום" שתופסים ציפורה ובני משה במחצית הראשונה של הסיפור לעומת העדרותם במחצית השנייה של הסיפור

אלא שמבחינה חשובה נבדלות שתי המחציות באופן בולט: במחצית הראשונה נזכרו ציפורה ושני בניה שלוש פעמים, אבל נוכחותם שם בולטת הרבה יותר:

הם 'ממלאים' חמישה מתוך ששת הפסוקים של מחצית זו. כל פעילותו של יתרו קשורה בהם: הוא **לוקח אותם** (ב) **ובא עמם** אל משה (ה), והוא **אומר** למשה בהודיעו על בואו כי הם עמו (ו).

במיוחד בולטת חשיבותם של בניו של משה בכך ששמותיהם ונימוקי שמותיהם תופסים במחצית זו של הסיפור שני פסוקים שלמים (ג-ד).

בפסוקים אלה ישנה "הבטה לאחור" כפולה על ידי המספר.

שתי ההבטות לאחור הללו מעוררות קושי: האמור בפסוק ג מיותר, שהרי שמו של גרשום ונימוקו

באופן דומה מפרש הרמב"ן:
9. הרמב"ן

אחר שלוחיה - בעבור שהזכיר הכתוב (לעיל ד כ) ויקח משה את אשתו ואת בניו וישב ארצה מצרים, הוצרך לומר כאן שהיתה בבית אביה, כי משה שלחה שם. ויתכן שיאמר כי לקחה יתרו להשיבה אליו אע"פ ששלחה ממנו, בעבור ששמע כל אשר עשה אלהים למשה, כי מעתה ראוי ללכת אחרי המלך בכל אשר ילך (בהמשך נעסוק בדרש המגביה את שמועתו ומרחיבה, והופכה לבסיס לרצונו 'להתגיר').

קבלת הפנים שעורר משה לחותנו בראש המחצית השנייה, אין בה עדיין כדי ללמד על חריגה מן האופי המשפחתי של האירוע.

הדבר המשנה את אופי הסיפור הוא מה שסיפר משה לחותנו:

לא זו בלבד שמשה מרחיב את היריעה של סיפורו, אלא שהוא משנה את כל תפיסת האירוע אצל יתרו:
לא משה הוא העומד במרכז האירוע ההיסטורי (כפי שישמע'י יתרו לעיל) אלא **מעשה ה'**, הגומל לפרעה ולמצרים כרוע מעלליהם שעשו לישראל, והמציל את ישראל מיד רודפיהם.

במקום הצד התכליתי-משפחתי שבאירוע, נודע ליתרו עתה הצד האמוני שבו:
התגלות ה' המנהיג עולמו בצדק.
על כך באה תגובתו הרגשית "ויחד יתרו..."
אחר כך זו המילולית "ויאמר יתרו ברוך ה'..." –
ואז הוא מסיק את מסקנתו: "עתה ידעתי..."
ולבסוף הוא מגיב במעשים: "ויקח יתרו חתן משה עלה וזבחים לא-להים".

ראוי לשים לב שבתיאור תגובותיו הראשונות "ויחד יתרו... ויאמר יתרו..." הוא מכונה פעמיים בשמו "יתרו" ללא כל תוספת לראשונה בסיפור.
עד עתה היה מכונה תמיד 'חתן משה'.
פירוש הדבר הוא כי רק כאן הוא פועל לראשונה פעולות הנובעות מהכרתו **כאדם**, ולא מטעמים משפחתיים כפי שהיה עד עתה.

אולם בסיומו של סיפורנו מתאחדים שני המוטיבים שנמצאו בו: זה 'המשפחתי' וזה 'האמוני', ועל כן במעשה הקרבת הקרבנות הוא מכונה שוב "יתרו חתן משה".

דבר זה בא ללמדנו שלאחר דברי התודה וההכרה שנשא יתרו לה', מקבלת קרבתו המשפחתית למשה משמעות חדשה.
עתה לא רק יתרו מתכבד בחתנו "כי ראוי ללכת אחרי המלך" (כדברי רמב"ן), אלא משה אף הוא מתכבד בחותנו שבה לחסות תחת כנפי השכינה.
"ויבא אהרן וכל זקני ישראל לאכל לחם עם חתן משה לפני הא-להים".
שואל רש"י:

הקבלת הפעלים בין המשפטים משתי המחציות באה להורות כמובן על **הבדל התוכן הקבוע ביניהם**:
במחצית הראשונה מכוונות כל פעולותיו של יתרו לעניין המשפחתי - לטובתם של ציפורה בתו ושני בניה, שישבו אל אבי המשפחה.
אולם במחצית השנייה נושאות כל הפעולות אופי דתי:
יתרו לוקח עולה וזבחים לא-להים, אומר דברי הודיה לא-להים, ובאים אליו לאכול עמו לחם (-) בסעודת זבחי השלמים שערך לפני הא-להים.

מה סיבת השינוי בין המחציות:

נשאלת השאלה ממה נובע השינוי בפעולותיו של יתרו? מבחינת מהלך הסיפור, נראה שהדבר נובע ממה שסיפר משה לחותנו בפסוק ח':
אולם על כך יש לשאול: הרי יתרו שמע כבר מתחילה דברים דומים, מה הוסיף אפוא סיפורו של משה?

הבה נשווה:

(א) וישמע יתרו כהן מדין חתן משה את כל אשר עשה א-להים למשה ולישראל עמו כי הוציא ה' את ישראל ממצרים.

(ח) ויספר משה לחתנו את כל אשר עשה ה' לפרעה ולמצרים על אודת ישראל את כל התלאה אשר מצאתם בדרך ויצלם ה'.

ראשית, מתבלט ההבדל **בהיקף** השמועה:
במדין שמע יתרו רק על יציאת ישראל ממצרים, ואילו משה הוסיף וסיפר לו על הצלת ה' את ישראל מן התלאות שמצאו אותם בדרך:
על קריעת ים סוף ועל נסי המדבר הראשונים (ולפי רש"י אף מלחמת עמלק).

אולם הבדל נוסף מזדקר דווקא במה שנוגע ליציאת מצרים עצמה:

במדין שמע יתרו "את כל אשר עשה א-להים למשה ולישראל עמו", ואילו משה סיפר לו "את כל אשר עשה ה' לפרעה ולמצרים על אודת ישראל".

והרב אלחנן סמט מציע לפרש הבדלים אלו באופן הבא:

8. הרב סמט

בהיותו במדין, מעוניין יתרו דווקא במשמעות האישית והמשפחתית הנודעת לו מסיפור יציאת מצרים אשר שמע אודותיו. כאב מסור לבתו ולנכדיו, הוא חפץ להשיבם אל אבי המשפחה, אל משה חתנו. דבר זה מודגש בכתוב בכך שיעקר השמועה ששמע הוא במה שיעשה א-להים למשה ורק אחר כך 'ולישאל עמו'. הקורא עשוי לתמוה: מהו האירוע שבו משה הוא העיקר? הרי ביציאת מצרים משה אינו אלא שליח ה' להוציא את ישראל, והם הם העיקר?
על כן מסביר לך **הכתוב** כי אין הכוונה אלא לאירוע זה עצמו: "כי הוציא ה' את ישראל ממצרים".

כלומר על פי הרב סמט **פשת השמועה** המניעה את יתרו לבוא עם ציפורה ובני משה למחנה ישראל היא השמועה על יציאת מצרים המאפשרת איחוד מחדש של משפחת משה. כלומר, משהפך משה למנהיג של אומה בת-חורין, ראויה השעה לאיחוד המשפחה, ויתרו פועל את פעולותיו במחצית הראשונה מתוך דאגה אבהית

10. רש"י

"ומשה הכין הלך? ... אלא שהיה עומד ומשמש לפניהם".

מניתוח הסיפור על פי מבנהו ועל פי הקבלת חלקיו נראה לומר שמצד אחד אין זה סיפור משפחתי על משה, ומצד שני גם אין זה סיפור על בואו של יתרו מלכתחילה לחסות תחת כנפי השכינה.

בסיפורנו מתרחש תהליך של עלייה:

מסיפור שמניעי הדמות הראשית שבו (- יתרו) הם ברמת התועלת המשפחתית, הוא מתעלה במחציתו השנייה לסיפור על הכרה אמונית חדשה של יתרו בה' א-לוהי ישראל ועל כבוד גדול שמכבדים אותו גדולי ישראל על שכן נתעלה.

מדוע בא יתרו למחנה ישראל – או הרקע ל"גירוי"

לעיל ראינו שהרב סמט הציע להבין על פי הפשט כי היוזמה הראשונית לבואו של יתרו למחנה ישראל נובעת ממניעים אישיים גרידא.

אלא שהקושי לשיטתו שפסוק א' בו מספרת לנו התורה על הרקע לבואו של יתרו למחנה ישראל נראה בעל משמעות רחבה יותר: " וַיִּשְׁמַע יִתְרוֹ כֹּהֵן מִדְיָן, חֵתָן מִיִּשְׂרָאֵל, אֵת כָּל-אֲשֶׁר עָשָׂה אֱלֹהִים לְמֹשֶׁה, וּלְיִשְׂרָאֵל עַמּוֹ: כִּי-הוֹצִיא יְהוָה אֶת-יִשְׂרָאֵל, מִמִּצְרָיִם. "

אם נשים לב נראה שמדובר לא רק ביציאת מצרים, אלא בכל ההנהגה האלוקית את עם ישראל.

בחלק זה של השיעור נרצה לעסוק בדרך בה המדרש והפרשנים הבינו את בואו של יתרו, ויתכן שאין סתירה בין מה שלמדנו לעיל ובין שיטתם של הפרשנים מכיוון שהם מחברים את השמועה ששמע יתרו, עליה מדבר פסוק א', עם מה שמספר משה ליתרו בפסוק ח' שמביאים את יתרו להכיר בה' אלקי ישראל.

הגמרא בזבחים, מביאה שלש דעות בביאור מעשה יתרו:

11. זבחים קט"ז ע"א

כתנאי (שמות יז) וישמע יתרו כהן מדין מה שמועה שמע ובא ונתגייר

ר' יהושע אומר מלחמת עמלק שמע שהרי כתיב בצדו (שמות יז) ויחלש יהושע את עמלק ואת עמו לפי חרב ר"א המודעי אומר מתן תורה שמע [ובא] שכשניתנה תורה לישראל היה קולו הולך מסוף העולם ועד סופו וכל [מלכי] <עובדי כוכבים> {גוים} אחזתן רעדה בהיכליהן ואמרו שירה

ר"א [בן יעקב] אומר קריעת ים סוף שמע ובא שנא' (יהושע ה) ויהי כשמוע כל מלכי האמורי

כלומר לר' אליעזר - יתרו שמע על יציאת מצרים וקריעת ים סוף,

לר' יהושע - הוא שמע על מלחמת עמלק. (ונראה שלדעת שניהם יתרו מגיע למחנה ישראל לפני מתן תורה).

לעומת זאת לדעת רבי אלעזר המודעי שיתרו שמע על מתן תורה הרי שיתרו בא למחנה ישראל רק לאחר מתן תורה (ואם כן כהערת אגב, משפחתו של משה – אשתו ושני בניו כלל לא נכחו במעמד הר סיני).

ונשאלת השאלה במה נחלקו ר' יהושע ור' אליעזר?

יתכן לומר נראה, שמאחורי מחלוקתם עומדת השקפת עולם שונה.

ישנו הבדל מהותי, בין קריעת ים סוף לבין מלחמת עמלק: קריעת ים סוף מאופיינת כולה על-ידי נס.

מלחמת עמלק, לפחות כלפי חוץ, נראית כדבר טבעי.

יתכן, שמבחינת התוצאות אין הבדל בין הנהגה ניסית לבין הנהגה טבעית - בשתיהן יושג הניצחון, בשתיהן יובס האויב וכו'.

אולם, עדיין ישנם הבדלים בין שתי ההנהגות: מחד גיסא, ישנו יתרון להנהגה הניסית - בהנהגה כזו מורגשת כל העת מציאות ה' יתברך, אף לפשוטים שבעם.

מאידך גיסא, ישנו יתרון להנהגה הטבעית - בהנהגה הטבעית, אדם פועל בעצמו, יוזם בעצמו - אין הוא נשאר כל העת פסיבי, ובעקבות פעילותו סופו להתפתח ולהיות אישיות עצמאית למופת.

אולם, בהנהגה כזו ישנו חשש - אדם עלול לחשוב ש"כוחי ועוצם ידי עשו לי את החיל הזה". אדם עלול לשכוח, שמאחורי הצלחתו עומד הקב"ה.

ואם כן איזו דרך עדיפה, זו שכולה ניסית או זו שכולה טבעית?

בא רש"י בעקבות המכילתא וחבר את השיטות של רבי אליעזר ורבי יהושע ופרש:

12. רש"י

וישמע יתרו - מה שמועה שמע ובא קריעת ים סוף ומלחמת עמלק (זבחים קט"ז)

כלומר רש"י שחבר את שתי הדעות יחד, בא ללמדנו ששתי הבחינות חשובות.

ההנהגה האופפת רוב הזמן את האדם, היא ההנהגה הטבעית, הנותנת לו אפשרות ליזום ולהתפתח בעצמו.

אך מאידך, בין השיטין, רואים אנו ניסים גלויים שמחולל הקב"ה, ומי עיוור יעלים עיניו מראות זאת!

הניסים השזורים בהנהגה הטבעית - מהווים עדות מתמשכת לכך, שבכל צעד ושעל שאנו עושים עלי אדמות, נמצאת "יד ה'".

הרב יהודה עמיטל ראש ישיבת הר עציון מציע הבנה מאד יחודית בהבנת דברי רש"י המזכיר הן את יציאת מצרים והן את מלחמת עמלק כשמועה ששמע יתרו, ואלו דבריו:

13. הרב יהודה עמיטל

מה היה במלחמת עמלק שהניע את יתרו לצאת מגדרו, ולבוא אל בני ישראל למדבר? זאת לא היתה מלחמה על קיומו של עם ישראל. לא העם כולו עמד בסכנה. אמנם, היתה זו מלחמה אכזרית, ועמלק הצליח לפגוע בעם ישראל, כמו שכתוב: "ויזנב בך כל הנחשלים אחריך". והיו באותה מלחמה מפלות וניצחונות - פעם גברה ידו של עמלק, ופעם של ישראל: "והיה כאשר ירים משה את ידו וגבר ישראל

ויתרו שמע על מעמד הר סיני, נמצא האבן עזרא שמוכיח את טענתו שיתרו בא למחנה ישראל בשנה השנית להיותם במדבר, כדלקמן:

14. האבן עזרא

ולפי דעתי, שלא בא רק בשנה השנית אחר שהוקם המשכן, כי כתוב בפרשה עולה וזבחים לאלקים (פסוק י"ב) ולא הזכיר שבנה מזבח חדש. (כלומר לא משמע מהכתוב שהמזבח שעליו זבח יתרו היה מזבח חדש אלא מזבח קיים, וכמו כן אין להניח שיתרו הקריב על המזבח שבנה משה אחר מלחמת עמלק מכיוון שלא נראה מהכתוב שמזבח זה היה מיועד לעולות וזבחים)

ועוד, כתיב והודעתני את חוקי האלהים ואת תורותיו (פסוק טז), והנה זה אחר מתן תורה

העד נאמן על דברי, כי כן כתיב, (פסוק ה) ויבא יתרו חתן משה ובניו ואשתו אל משה אל המדבר אשר הוא חונה שם הר האלהים (וראב"ע פרש פסוק זה: כי ימים רבים חנה שם, כלומר זמן הווה מצוין פעולה ממושכת כתיאור מצב. וזה מן ההכרח שהיה אחר מתן תורה)

....

והנה דברי משה יוכיחו, שאמר בפרשת אלה הדברים (דברים א' ו' ז') ה' אלהינו דבר אלינו בחורב לאמר רב לכם שבת בהר הזה פנו וסעו לכם, והנה זה הזמן היה קרוב למסעם (מחורב בשנה השנית), והוא אמר (כלומר משה אומר בספר דברים), ואמר אליכם בעת ההיא לאמר (דברים א' ט' י') לא אוכל לבדי שאת אתכם כי השם הרבה אתכם והנכם היום כוכבי השמים לרוב, ... ובעבור שאתם רבים לא אוכל לבדי שאת אתכם, והוצרכתי לתת עליכם שרי אלפים ושרי מאות, זאת היתה עצת יתרו שנתן לו ממחרת בואו למדבר סיני, על כן אמר משה לחובב, שהוא יתרו, כמו שפירשנו, נוסעים אנחנו (במדבר י' כ"ט) והוא השיב, לא אלך, כי אם אל ארצי ואל מולדתי אלך (במדבר י' ל'). וזהו וישלח משה אל חותנו וילך לו אל ארצו (להלן פסוק כ"ז)

כלומר ראב"ע מוכיח את שיטתו מהפסוקים בראיות הבאות:

משה אומר ליתרו "והודעתני את חוקי האלוהים ואת תורותיו", ועל פניו זה נשמע מתאים לתקופה שאחר מתן תורה.

כשיתרו בא הם מקריבים עולה וזבחים.

אם זה היה קודם מתן תורה, והם היו עושים עולה וזבחים, מן הסתם היה כתוב "ויבן מזבח ויעש עולה וזבחים", כמו שכתוב אצל נוח, הבל, באברהם ובכולם.

כלומר לדעת האבן עזרא מכיוון שלא כתוב שבנו מזבח, כנראה זה קרה בשנה השניה, לאחר שכבר הוקם המשכן.

והטענה החזקה ביותר של האבן עזרא, בדברים מתואר המסע מהר חורב בסמיכות זמן למינוי המערכת המשפטית שזאת היתה עצת יתרו ממחרת בואו למחנה ישראל,

כלומר שיתרו בא למחנה ישראל בשנה השנית זמן קצר לפני שנסעו מהר חורב.

וזה מתאים גם למה שנאמר בספר במדבר. שמשה מציע ליתרו בפרשת בעלולתך, 'תישאר איתנו, ויתרו מסרב וחוזר לארצו, ומיד בסמוך נאמר 'ויסעו מהר ה' ויפנו.'

וכאשר יניח ידו וגבר עמלק" (שמות יז י"א). המלחמה הסתיימה בנצחון לא כל-כך סוחף של ישראל: "ויחלוש יהושע את עמלק לפי חרב". מה גדול המרחק בין קריעת ים סוף, שבה נאמר: "וישובו המים ויכסו את הרכב ואת הפרשים וכל חיל פרעה הבאים אחריהם בים לא נשאר בהם עד אחד" (שם יד כ"ח), לבין מלחמת עמלק, בה הצליחו ישראל רק להחליש את עמלק, ובעצם, המלחמה לא הסתיימה לחלוטין - "מלחמה לה' בעמלק מדור דור". מלחמת עמלק אירעה כמה ימים אחרי קריעת ים סוף, ואנו רואים כאן ניגוד מוחלט למה שקרה בים סוף. "שמעו עמים ירגזון חיל אחז יושבי פלשת אז נבהלו אלופי אדום ... נמוגו כל יושבי כנען" (שם טו י"ד-ט"ו). ארבעים שנה לאחר מכן, מתארת רחב לפני המרגלים את הרושם העז שעשתה ה' השמועה על קריעת ים סוף: "כי שמענו את אשר הוביש ה' את מי ים סוף מפניכם בצאתם ממצרים וכו' ונשמע ויימס לבבנו לא קמה עוד רוח באיש מפניכם" (יהושע ב י"ג-יא). ואילו עמלק, איננו מתרשם כלל ממה שקרה זה עתה בים סוף וביציאת מצרים, ומעז לבוא ממרחקים להילחם בישראל.

לפנינו חידה היסטורית בלתי מובנת: איך יכלה מלחמת עמלק להתרחש על רקע קריעת ים סוף?

זו אכן היתה הנקודה שהפליאה את יתרו. הוא שמע על מלחמת עמלק ותוצאותיה, והתקשה להבין זאת על רקע קריעת ים סוף. לשם כך הוא בא מרחוק. וכאשר בא, למד לדעת את דרכי ההנהגה האלוקית המיוחדת ביחס לעם ישראל. אין הקב"ה מאפשר לישראל שינוחו על זרי דפנה אחרי יציאת מצרים, כאילו שנפתרו כל הבעיות. עם ישראל חייב להיאבק, להילחם תמיד, זה גורלו. הוא חייב תמיד להסתכל למעלה, כלפי ידיו המורמות של משה, ולשעבד ליבו לאביו שבשמים. עובדה זו כה יסודית בהוויית עם ישראל, עד שכל גר שבא להתגייר ולהצטרף לעם ישראל אומרים לו בין השאר: דע לך שגורלו של עם ישראל הוא מיוחד - הם "אינם יכולים לקבל לא רוב טובה ולא רוב פורענות", כדברי הגמ' ביבמות (בדף מ"ז), וכפי שכתב הרמב"ם: "שאינן יכולין לקבל רוב טובה בעולם הזה כאומות, שמא ירום לבם... כעניין שנאמר: 'וישמן ישורון ויבעט' (הלכות איסורי ביאה יד/ד). יתרו, שהתגייר בסופו של דבר, היה צריך לדעת דבר זה לפני שהצטרף לעם ישראל. מאבק מתמיד עם עמי הסביבה היה גורלו של עם ישראל מאז עלה ממצרים, ולאורך תקופת הבית הראשון והשני. כאשר בימי השופטים שקטה הארץ ארבעים שנה, הדבר צויין והודגש במקרא: "ותשקוט הארץ ארבעים שנה".

כלומר על פי הרב עמיטל ההנהגה היחודית של הקב"ה את עם ישראל, היא שגרמה לו לבוא על מנת להבין את הנהגת הקב"ה. וגם אם דברים אלו אינם בהכרח פשט הפסוקים, הרי שהמסר לימינו הוא מאד רלוונטי.

שיטת ראב"ע

בעקבות חז"ל, נחלקו גם כל המפרשים הראשונים הקלאסיים.

בראש המחנה שטוען שכל הסיפור על בואו של יתרו למחנה ישראל התרחש לאחר מתן תורה כדעת רבי אלעזר המודעי

כלומר בעקבות קושיותו, הרמב"ן מקבל את שיטת רבי יהושע שיתרו שמע על מלחמת עמלק, שקודמת בכתוב לבואו של יתרו. והוא דוחה את הראיות של רמב"ע באופן הבא:

והכתוב (פסוק ה) שאמר אל המדבר אשר הוא חונה שם הר האלהים, ענינו כי היה הר סיני בדרך מדין קרוב משם, שהרי משה הלך שם לרעות צאן מדין (לעיל ג א), ובאהרן אמר ויפגשוהו בהר האלהים (שם ד כז). והנה יתרו יצא עם בתו והבנים ממדין ובאו אל הר סיני, ומשה היה ברפידים שהוא מקום אחד במדבר סין, שהכתוב אמר (לעיל טז א) ויסעו מאלים ויבואו כל עדת בני ישראל אל מדבר סין אשר בין אלים ובין סיני, לומר כי מדבר סין מגיע עד הר סיני, ... והנה יהיה פירוש הכתוב ויבא יתרו חותן משה ובניו ואשתו אל משה אל המדבר אשר הוא חונה שם ויבא אל הר האלהים, כי אל ההר בא ושם עמד, ... ומן ההר שלח אליו אני חותנך יתרו בא אליך, ויצא אליו משה.

'ויחד יתרו' – האם יתרו התגייר

בכדי להבין אם יתרו התגייר, נבדוק את הרקע של יתרו לפי מדרשי חז"ל:

16. מסכת סוטה דף י"א א'

א"ר חייא בר אבא א"ר סימאי שלשה היו באותה עצה (י"הבה נתחכמה לו") בלעם ואיוב ויתרו בלעם שיעץ נהרג איוב ששתק נידון ביסורין יתרו שברח זכו מבני בניו שישבו בלשכת הגזית...

כלומר, כבר 80 – 90 שנה לפני יציאת מצריים, יתרו הוא "יועץ בכיר" של פרעה מלך מצריים.

(בתפקידו זה הוא כנראה הכיר היטב את משה שגדל בבית פרעה, דבר המעמיד באור חדש את קבלתו את משה למשפחתו..)

על הכתוב "ויחד יתרו" מביא רש"י שתי דעות הפוכות:

17. רש"י

ויחד יתרו - וישמח יתרו זהו פשוטו (סנהדרין צד) ומ"א נעשה בשרו חדודין חדודין מיצר על אבוד מצרים כלומר הפרוש הראשון שמביא רש"י מסביר שפשטות הכתובים היא לשון חדווה ושמתה, כאילו היה כתוב 'וישמח יתרו'.

ואילו הפרוש השני שמביא רש"י כמדרש אגדה הוא: "נעשה בשרו חידודים חידודים", כלומר, על פיו התגובה של יתרו היא צער על איבוד מצרים, כלומר כשיתרו שמע על מה שקרה למצרים הוא חש מעין תערובת של רגשות מצד אחד שמחה על הצלת בני ישראל, אבל מצד שני צער שהרי בעבר היה גם יתרו שייך לאותה אסכולה.

ויתכן להסביר שלכן נקטה התורה לשון ויחד על מנת לבטא את תערובת התחושות של יתרו. כמו שמסביר רש"י הירש:

בתקופת יציאת מצרים, ממקם אותו מדרש שמואל כאחר ממפקדי הצבא של עמלק במלחמה מול ישראל:

18. מדרש שמואל י"ב

לץ תכה זה עמלק. ופתי יערים זה יתרו אמר ר' יהודה בר

אלא שנשאלת השאלה לשיטת רמב"ע: אם בואו של יתרו מתרחש רק לאחר מתן תורה, מדוע הוא מופיע בתורה לפני מתן תורה?

המשך האבן עזרא:

ועתה אפשר למה נכנסה פרשת יתרו במקום זה, בעבור שהזכיר למעלה הרעה שעשה עמלק לישראל, הזכיר כנגדו הטובה שעשה יתרו לישראל, וכתוב ויחד יתרו על כל הטובה (פסוק ט') ונתן להם עצה טובה ונכונה למשה ולישראל, ומשה אמר לו, והיית לנו לעינים (במדבר י' ל"א) והטעם שהאיר עיניהם. ...

ובעבור שכתב למעלה מלחמה לה' בעמלק (שמות י"ז ט"ז) שישראל חייבים להלחם בו, כאשר יניח ה' להם, הזכיר דבר יתרו, כי הם היו עם גוי עמלק (כלומר שבני יתרו גרו עם עמלק), שיזכרו ישראל חסד אביהם ולא יגעו בזרעו

כלומר תשובת האבן עזרא היא שיתרו מגיע רק לאחר מתן תורה, אבל התורה מספרת לנו על כך לאחר מלחמת עמלק, המתארת שפל אליו הגיעו אומות העולם, על מנת לומר לנו: לא כל אומות העולם הם עמלק, יש גם חסידים באומות העולם, ולכן כאשר תקיימו את הציווי למחות את זכר עמלק, יש להזהר שלא לפגוע בזרעו של יתרו, כמו שאמר שאול לבני חבר הקיני (ש"א ט"ו ו') "ועתה עשית חסד עם בני ישראל".

שיטת הרמב"ן

בראש המחנה השני עומד הרמב"ן. הרמב"ן מסכים עם האבן עזרא בחלק גדול מהמהלך שלו, עד שבסוף דבריו הוא אומר שלמרות כל ההוכחות שמביא רמב"ע, אם באמת יתרו היה מגיע לאחר מתן תורה, לא יכול להיות שלא היה כתוב בפסוק אפילו מילה אחת על מתן תורה.

פשוט לא הגיוני שיזכירו את יציאת מצרים, ומתן תורה הנס הגדול ביותר מכל הנסים לא יזכר.

לכן טוען הרמב"ן שזה חייב להיות לפני מתן תורה:

15. הרמב"ן

ועם כל זה אני שואל, על הדעת הזו כשאמר הכתוב וישמע יתרו כל אשר עשה ה' למשה ולישראל עמו כי הוציא ה' את ישראל ממצרים, ולמה לא אמר ששמע מה שעשה למשה ולישראל במתן התורה שהוא מהנפלאות הגדולות שנעשו להם, כמו שאמר (דברים ד לב) כי שאל נא לימים ראשונים אשר היו לפניך למן היום אשר ברא אלהים אדם על הארץ ולמקצה השמים ועד קצה השמים הנהיה כדבר הגדול הזה או הנשמע כמוהו, השמע עם קול אלהים מדבר מתוך האש כאשר שמעת אתה ויחי: וכשאמר ויספר משה לחותנו את כל אשר עשה ה' לפרעה ולמצרים על אודות ישראל את כל התלאה אשר מצאתם בדרך (פסוק ח), ואמר יתרו מזה עתה ידעתי כי גדול ה' (פסוק יא), למה לא ספר לו מעמד הר סיני, וממנו יודע כי השם אמת ותורתו אמת ואין עוד מלבדו, כמו שאמר (דברים ד לה לו) אתה הראת לדעת כי ה' הוא האלהים אין עוד מלבדו, מן השמים השמיעך את קולו וגו' ...

והקרוב אלי לתפוש סדר התורה שבא קודם מתן תורה בהיותם ברפידים, כמו שאמרו במכילתא (כאן) רבי יהושע אומר מלחמת עמלק שמע ובא, שהיא כתובה בצדו, ונסע עמהם מרפידים אל הר סיני.

"התגירותו" של יתרו, אכן תואמים את פשוטו של מקרא, ובלבד שנסב אותם למקום הראוי להם - אל המחצית השנייה של הסיפור.

הדיון במדרש אודות השאלה "מה שמועה שמע ובא?" היא מתאים לפשט אם נשאל: מה שמועה שמע מפי משה, שבעקבותיה בא לחסות תחת כנפי השכינה?

ובאמת התשובות שבמדרש, "קריעת ים סוף ומלחמת עמלק", מתאימות למה שסיפר משה לחותנו "את כל התלאה אשר מצאתם בדרך ויצלם ה'".

הערה לסיום

ההקבלה בין המחצית הראשונה לבין השנייה, מגלה עומק נוסף בסיפורנו. באותו חלק בסיפור שבו מתרחש השינוי הרוחני המשמעותי בדמותו של יתרו ובמניעיו (בפסוקים ח-יא), חוזרת מילה אחת ארבע פעמים כמלה מנחה - **מקור 1**:

ח ויספר משה לחתנו... את כל התלאה אשר מצאתם בדרך ויצלם ה'.

ט ויחד יתרו על כל הטובה אשר עשה ה' לישראל אשר הצילנו מיד מצרים.

י ויאמר יתרו, ברוך ה' אשר הציל אתכם מיד מצרים ומיד פרעה, אשר הציל את העם מתחת יד מצרים.

למדנו מכאן, כי עיקר שמחתו והודאתו של יתרו הם על **הצלתם של ישראל על ידי ה'.**

והנה אנו מוצאים פועל זה פעם נוספת דווקא במחצית הראשונה, ואף בהקשר דומה לזה של המחצית השנייה: ד ושם האחד אליעזר כי א-להי אבי בעזרי ויצלני מחרב פרעה.

לעיל התקשינו בגילוי שמו של אליעזר ובגילוי נימוקו דווקא כאן, בסיפור בואו של יתרו אל משה, ולא בסיפור הליכתו של משה ממדין או בסיפור מילת בנו השני (שניהם בפרק ד').

הרב סמט מציע להבין זאת באמצעות ההקבלה בין המחציות שבאה ללמדנו כי התעלותו של יתרו מהיותו חותן משה, הדואג אך לטובה של ציפורה בתו ושני נכדיו אל משה אביהם, להיותו מי שמכיר בה' המשגיח על עולמו, אינה מקרית:

לא רק מפני שפעל להשיב את ציפורה למשה וזכה אגב כך לשמוע מפי משה דברים מרוממים הגיע למדרגתו החדשה. אלא כך הם פני הדברים:

הדבקות של החותן בחתנו כשלעצמה היא שהכילה את הגרעין לעלייתו במהלך סיפורנו.

שכן מי שדבק במשה, אשר הכיר זה מכבר כי א-לוהי אביו היה בעזרו ויצילהו מחרב פרעה (שרדף אחריו ורצה להרגו על הריגת המצרים), ומי שנכדו קרוי תדיר בשם המזכיר הצלה זו,

מוכן להרחבת ההכרה הזו מן ההצלה הפרטית המשפחתית המתבטאת בשמו של נכדו אל הצלה רחבה, היסטורית, של ישראל כולם, והוא מברך לבסוף:

ברוך ה' אשר הציל אתכם מיד מצרים ומיד פרעה.

סימון, מוכתב היה באסרטיא של עמלק, וכיון שנפל בא ונתגייר. הדא היא דכתיב, (שמות יח) וישמע יתרו כהן מדין

הרב יעקב מדן בעקבות המדרש, מסביר את תערובת התחושות של יתרו בכך שלשון החדווה והשמחה היא על יציאת מצרים ועל שותפות חתנו באותות ובמופתים, ולשון צער היא על מפלת בעל בריתו - עמלק.

ואכן, בברכתו לה' מודה יתרו על יציאת מצרים ומתעלם מן הניצחון על עמלק, שנאמר (י"ח י"מ) **מקור 1**: "ויאמר יתרו - ברוך ה' אשר הציל אתכם מיד מצרים ומיד פרעה, אשר הציל את העם מתחת יד מצרים".

במדרש תנחומא, מופיע פה פירוש בדיוק הפוך:

19. מדרש תנחומא

"ויחד יתרו - אל תקרי ויחד אלא ויהד שנעשה יהודי" והתנחומא מאריך במעלת הגיור של יתרו ואומר: מי הוא זה שבא ונתגייר והיה גר של אמת? זה יתרו, שנאמר: וישמע יתרו:

אגב, בעל הטורים מביא את התנחומא מבלי לצטט אותו:

20. בעל הטורים

"ויחד - לשון יחוד ה', שנעשה יהודי" כלומר על פי בעל הטורים, ההגדרה של יהודי היא מי שמיחד את ה'.

לסיכום על פי התנחומא והטורים, יתרו מקבל על עצמו כאן את יחוד ה'.

וכן אנו מוצאים בשמות רבה:

21. שמות רבה כ"ז, ב'

אמר לו הקב"ה (- למשה): ...אדם זה שבא אצלי לא בא אלא לשם שמים, ולא בא אלא להתגייר, אף אתה קרבהו, אל תרחיקהו. מיד 'ויצא משה לקראת חתנו'. אמרו: יצא משה - יצא אהרן נדב ואביהוא ושבעים מזקני ישראל, ויש אומרים, אף ארון יצא עמהם

על פי הבנה זאת מטרת סיפורנו היא להצביע על האחד מכל עולם העמים, שהאירועים הגדולים שאירעו לישראל ביציאת מצרים ובהליכתם במדבר השפיעו עליו השפעה עמוקה, עד שקם ועשה מעשה: בא אל מחנה ישראל שבמדבר 'לשמוע דברי תורה'.

בכך הקדים יתרו את מה שעתיד לקרות באחרית הימים לכל העמים:

22. ירמיה ט"ז, יט

"אליך גוים יבאו מאפסי ארץ ויאמרו: אך שקר נחלו אבותינו, הבל ואין בם מועיל".

כך מסכם את משמעות סיפורנו אברהם קריב בספרו מסוד חכמים (בפרק 'חלוציותו של יתרו' עמ' 428):

23. אברהם קריב בספרו "מסוד חכמים"

יתרו היה בקדמת הימים, בעצם ראשיתו של עם ישראל, התא הראשון של אחרית ימים... ממשיכו של יתרו בתחום המקרא הם רלב ונעמן שהכירו גם הם בא-לוהי ישראל, והם הסנוניות היחידות אחריו שבישרו את האביב הרחוק של אחרית הימים.

לסיכום, מדרשי חז"ל הלומדים את סיפורנו כסיפור